

Odsjek za hungarologiju, turkologiju i židovske studije

ODSJEK DANAS

Pri Odsjeku za hungarologiju, turkologiju i židovske studije djeluju tri zasebne katedre: Katedra za hungarologiju, Katedra za turkologiju i Katedra za židovske studije i istraživanje Holokausta. Katedra za hungarologiju i Katedra za turkologiju osnovane su 1994. godine i djelovale su u okviru Odsjeka za opću lingvistiku i orijentalne studije sve do 2000. godine, kad se taj Odsjek podijelio na Odsjek za lingvistiku i Odsjek za orijentalne studije i hungarologiju. Godine 2006. iz Odsjeka za orijentalne studije i hungarologiju izdvojile su se Katedra za hungarologiju i Katedra za turkologiju te su se s Katedrom za židovske studije i istraživanje Holokausta, osnovanom iste godine pod nazivom Katedra za judaistiku, udružile u Odsjek za hungarologiju, turkologiju i judaistiku, koji od 2024. godine nosi ime Odsjeka za hungarologiju, turkologiju i židovske studije. Taj rezultat, koji izgleda kao administrativna okolnost, zapravo je posljedica duboko povijesnog iskustva i odražava stvarnu kulturnu sinergiju. Upravo su srednjoistočna i jugoistočna Europa bili područja na kojima su se u ratu i u miru stoljećima susretale, živjele i međusobno prožimale osmanskoturska i kršćanska mađarska kultura. Istovremeno prisutnost židovskoga stanovništva i židovske kulture bili su izrazito jaki, a u nekim razdobljima, primjerice tijekom modernizma na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, i izuzetno važni.

Prema znanstvenoistraživačkim područjima i studijskim programima koje izvode Katedra za hungarologiju i Katedra za turkologiju orijentirane su ponajprije filološki, no sa snažnom kulturološkom, društvenom i povijesnom komponentom, što ih povezuje s Katedrom za židovske studije i istraživanje Holokausta, koja se nalazi u interdisciplinarno humanističkom polju te je prije svega usmjerena ka povijesnom i kulturološkom. Odsjek za hungarologiju, turkologiju i židovske studije jedan je od rijetkih odsjeka u Hrvatskoj na kojima se poučavaju i istražuju neindoeuropski jezici i kulture različitih jezičnih porodica. Usto studiji turkologije i judaistike koji se izvode unutar Odsjeka jedini su studiji te vrste u Hrvatskoj.

KATEDRA ZA HUNGAROLOGIJU

Katedra za hungarologiju matična je katedra studija hungarologije na Filozofskome fakultetu, doneavno jedinoga studija mađarskoga jezika i kulture u Hrvatskoj, koji i danas zauzima središnju poziciju u proučavanju te discipline na hrvatskoj akademskoj sceni. Premda tradicija hungarološkog obrazovanja na našem Sveučilištu seže do kraja 19. stoljeća, tokom najvećega dijela 20. stoljeća Sveučilište takvu djelatnost nije moglo sustavno provoditi, sve do 1994. godine, kada je Katedra za hungarologiju osnovana u svojem sadašnjem ustroju.

Važnost postojanja studija hungarologije na našem Fakultetu ne ogleda se samo u susjedskome položaju naših zemalja spojenih tisućljetnom zajedničkom poviješću, koja je rezultirala dugotrajnim i vrlo

Ekipa Katedre za hungarologiju na opuštenu druženju s vanjskim suradnicima i studentima na zagrebačkome jezeru Bundeke povodom završetka nastave 2019. godine. Čuče: Jolán Mann, Orsolya Žagar Szentesi, Franciska Čurković Major, Boris Dundović. Stoje: Kristina Katalinić, Ana Ugrinov (tajnica), Gabriella Kiss, Ana Sekso Milković.

kompleksnim kulturnim prožimanjima između dvaju naroda, već i u činjenici da je mađarski sa svojih više od 14 milijuna materinskih govornika najmnogoljudniji jezik unutar jezične skupine. Unatoč dugačku i intenzivnu državno-administrativnom suživotu naših zemalja poznavanje mađarske kulture i društvena osviještenost o tome koliko su se njezini brojni segmenti ugradili u hrvatski nacionalni identitet još uvijek su prilično niski, čak i u akademski profiliranom dijelu društva. Jedna je od misija Katedre upravo širenje takvih saznanja i osviještenosti – obrazovanjem mladih hungarologa u okviru strukovno-metodološki suvremeno oblikovana studijskoga programa u dva ciklusa (prije-diplomski i diplomski studij) kao i kroz opsežnu istraživačku djelatnost u književno-kulturnom i lingvističkom području kojom se individualno ili u sklopu zajedničkih projekata djelatnici Katedre bave. Taj stručno-znanstveni rad najvećim se dijelom usmjerava na istraživanje dosada nepoznatih domena jezično-kulturnoga prožimanja i posredovanja u prošlosti i sadašnjosti, tj. međusobnih utjecaja, dodira i razlika između hrvatskoga i mađarskoga jezika i kulture.

Mađarska država od samih je početaka rada Katedre intenzivno pomagala jezično obrazovanje studenata hungarologije brojnim stipendijskim mogućnostima te sufinanciranjem mjesta ugovornoga lektora iz Mađarske i gostujućom profesurom. Katedra danas intenzivno surađuje s vodećim mađarskim visokoškolskim ustanovama u području humanistike te mnogim poznatim hungarološkim centrima diljem Europe, što

potvrđuju brojna gostovanja inozemnih znanstvenika i umjetnika kod nas, ali i nastavnika Katedre u inozemstvu te bliska suradnja s najvećom međunarodnom organizacijom hungarologa – Međunarodnom udrugom hungaroloških studija. Katedra time dodatno jača svoj dobar renome u europskim hungarološkim krugovima. Pored toga iznimno je plodonosna suradnja s Mađarskom zakladom „Kuća prevoditelja“, što mnogim studentima omogućuje stručni boravak i prevodilački rad u Mađarskoj. Katedra također tijesno surađuje s mađarskim kulturnim predstavništvom i manjinskim ustanovama u Zagrebu (Institut Liszt – Mađarski kulturni centar, Mađarsko kulturno društvo „Ady Endre“, mađarski razred u zagrebačkoj Osnovnoj školi Ivana Gundulića te mađarski vrtić) u zajedničkim popularizacijskim programima i promocijama te održavanju tečaja mađarskoga jezika za građanstvo. Katedra kontinuirano surađuje s raznim državnim i gospodarskim subjektima (npr. državnim agencijama, medijima, izdavačkim kućama, školama stranih jezika, strukovnim udrugama) u godišnjim ili povremenim strukovnim projektima.

Dvociklusni (prijediplomski i diplomski) studijski program hungarologije u duhu klasičnih filoloških studija naglasak stavlja na osvještavanje praktične primjenjivosti usvojena generična humanističkoga, odnosno specifična hungarološkoga znanja koje studenti usvajaju na kolegijima, ali i u okviru raznovrsnih izvannastavnih strukovnih angažmana. U reformiranome studijskome programu hungarologije akreditiranome 2023. godine još se veći naglasak stavlja na primjenjivost stečenih jezičnih i kulturoloških kompetencija.

Važnu okosnicu studija predstavlja vrlo intenzivna jezična nastava zahvaljujući kojoj do kraja diplomskoga studija upisani studenti mogu steći čvrsto vladanje mađarskim jezikom. Pritom treba naglasiti i važnost književno-kulturnih i jezikoslovnih predmeta na kojima se studenti u suvremenim metodološkim i teorijskim okvirima upoznaju s mađarskim književnim i kulturnim kanonom, kao i posebnostima gramatičkih, logičkih i pragmatičkih struktura suvremenoga mađarskoga jezika, a dijelom i s njegovom prošlošću i najvažnijim jezičnim spomenicima. Saznanja unutar navedenih domena u tom su smislu studentima predstavljena, ako je to moguće, u kontekstu sličnih pojava u hrvatskoj književnoj kulturi i hrvatskome jeziku, što studijskomu programu zagrebačke hungarologije u cijelosti daje svojevrsnu komparatističko-kontrastivističku boju. Kao dodatnu kompetenciju na diplomskoj razini studij u sadašnjem ustroju nudi nekoliko kolegija na kojima studenti stječu i nijansiraju praktičnu vještinu prevođenja (dominantno s mađarskoga na hrvatski jezik), poglavito prevođenjem književnih tekstova, a pritom se većina radova objavljuje u vodećim književnim časopisima.

Opisano obrazovanje studentima s jedne strane osigurava čvrste temelje za daljnje usavršavanje u znanosti, dok im s druge strane pruža potrebne kvalifikacije za zapošljavanje, sve ne bi li mogli uspješno posredovati između dviju zemalja na područjima kulture, kulturnoga i baštinskoga menadžmenta, medijskih i nakladničkih djelatnosti, turizma, uslužnoga sektora, državne uprave, informiranja i drugih društvenih djelatnosti.

Ključna istraživačka strategija Katedre za hungarologiju, u skladu s razvojnom i znanstvenoistraživačkom strategijom Filozofskoga fakulteta, usmjerena je na proučavanje književno-kulturnih i jezikoslovnih tema na relaciji dvaju jezika i dviju kultura. Jezikoslovna domena pritom obuhvaća produbljivanje sustavna kontrastivno-tipološkog opisa pojedinih segmenata u dvama jezičnim sustavima pomoću alata suvremenih jezikoslovnih teorijskih okvira i primijenjenoga jezikoslovlja, dok književno-kulturna istraživanja nastoje dati doprinos komparatističkim proučavanjima književnosti u kontekstu mađarsko-hrvatskih kulturnih prožimanja i posredovanja u prošlosti i sadašnjosti, a samim time i međusobnih utjecaja, dodira i razlika.

Pokretanje nastave mađarske književnosti i jezika u Hrvatskoj seže do perioda dualizma u Austro-Ugarskoj Monarhiji, kada nije bila samo akademsko već i političko pitanje. Pravaška ideologija vidjela je to kao još

Hungarolozi Ana Sekso Milković, Kristina Katalinić, Jolán Mann, Orsolya Žagar Szentesi, Boglárka Vermeki i Martin Sukalić, 2023.

jednu etapu mađarizacije kojom se zadire u hrvatsku kulturnu autonomiju zajamčenu Nagodbom iz 1868. godine. Senat Sveučilišta u Zagrebu drugačije je procijenio slučaj te je nakon prvoga (neuspješnoga) natječaja 1893. na novome natječaju 1901. godine kao profesora mađarske književnosti odabrao Kázméra Grekšu (1864–1920), učitelja cistercita iz Pečuha. Grekša je bio vrstan komparatist svojega vremena, cijenjen u mađarskom akademskom svijetu, proučavao je poeziju Nikole Zrinskoga, a bio je i jedan od najistaknutijih prosvjetitelja dualističkoga doba. Uvelike se zanimao za hrvatsku kulturu; prije nego što je 1904. počeo raditi kao profesor u Zagrebu, odlično je ovladao i hrvatskim jezikom. Srž njegova rada kao nastavnika i istraživača bilo je proučavanje poveznica između dviju kultura. Međutim tom komparatističkom interesu nije pogodovala politizirana atmosfera. Krajem burne 1918. godine taj profesor blage naravi koji se uvijek klonio politike nakon šesnaest godina morao je pobjeći iz svojega voljenoga grada.

Između dvaju ratova, a potom i u desetljećima socijalizma mađarski jezik i književnost mogli su se u okviru jugoslavenske države studirati u Srbiji, na temelju međudržavnih sporazuma i zahvaljujući postojanju tamošnje zainteresirane mađarske manjine.

U Hrvatskoj je organizirana nastava mađarskoga jezika, književnosti i kulture na Sveučilištu u Zagrebu ugledala svjetlo dana gotovo devedeset godina nakon prve akademske godine profesora Grekše. Katedra je

1994. mogla započeti s radom u okviru Odsjeka za opću lingvistiku i orijentalne studije, a njezin prvi nastavni program izradila je uz pomoć gostujućih profesora iz Mađarske profesorica indologije Milka Jauk-Pinhak. U početku su nastavu izvodili gostujući nastavnici i lektori iz Mađarske unutar hrvatsko-mađarskoga međudržavnog sporazuma. Gostujući profesori književnosti pri Katedri Ágota N. Goller (1994–1999), Csaba Gy. Kiss (1999–2004), István Lukács (2004–2009), Sándor Bene (2009–2013), Zoltán Virág (2013–2016), Jolán Mann (2020–), rusisti, polonisti, kroatisti, priznati istraživači moderne, klasične ili stare mađarske književnosti, predavali su i danas predaju mađarsku književnost polazeći iz vlastita stručnoga područja, ali uvijek u kontekstu hrvatsko-mađarskih odnosa te nastavljajući inicijativu komparatista Kázméra Grekše. Posebno treba spomenuti istaknutu ličnost mađarske kroatistike i komparativnih studija, profesora Istvána Lőkösa, koji nije obnašao službeni mandat gostujućega profesora u Zagrebu, već se godinama redovito vraćao na naš Fakultet kao vanjski suradnik (1995–2006). Mađarska lingvistika u Zagrebu slijedila je sličan put i izgradila svoj profil doprinosom gostujućih profesora: Károly Gadányi (1994–1999), János Puszta (1996–2000), István Nyomárkay (1999–2005), Zsolt Lengyel (2005–2010), Orsolya Nádor (2010–2015) i Márta H. Varga (2015–2020) također su svoju struku smješitali u širi hungarološki okvir.

Primat gostujućih profesora i lektora iz Mađarske u izvedbi programa jamčio je visoku stručnu kvalitetu, ali je premalo pridonosio integraciji Katedre u hrvatsku akademsku zajednicu. Taj se proces odvijao postupno, ali kontinuirano. Danas osim ugovornih mađarskih predavača na Katedri nastavu drže i kolege iz Zagreba: Orsolya Žagar Szentesi, Sándor Bene, Kristina Katalinić i Martin Sukalić te stalna lektorica Ana Sekso Milković. Prvo dvoje iz Mađarske se preselilo u Hrvatsku, a ostalo troje profesora bivši su studenti Katedre za hungarologiju. Od osnutka Katedre nastavu na lingvističkim kolegijima organizira O. Žagar Szentesi, čija se istraživanja također uklapaju u širi okvir kontaktologije i arealne lingvistike uz jake veze s mađarskom znanstvenom zajednicom koja slijedi sličan smjer. Nakon umirovljenja M. Jauk-Pinhak O. Žagar Szentesi od 2005. godine kontinuirano je vodila rad Katedre, a i danas ima važnu ulogu u formiranju novih naraštaja domaćih hungarologa. Voditeljstvo Katedre poslije je preuzeo Sándor Bene, ujedno dugogodišnji tajnik, a potom i glavni tajnik Međunarodne udruge hungaroloških studija, koji kao književni povjesničar te istraživač hrvatsko-mađarskih književnih odnosa nastavlja tradiciju Katedre.

U novijoj tridesetogodišnjoj povijesti Katedre izmjenjivali su se vrsni ugovorni lektori delegirani iz Mađarske (László Sándor, István Ladányi, Péter Durst, Gabriella Kiss, Boglárka Vermeki). Prema originalnomu programu utemeljitelja ugro-finskih studija prof. Grekše na Odsjeku se izvodila i nastava finskoga jezika, uz pomoć lektora Santerija Junttile (2005–2007) i lektorice Pirkke Luoma (2007–2009). Važnu je ulogu u razvoju studijskoga programa odigrala Franciska Ćurković-Major, koja je 1997. godine počela raditi kao stalna lektorica na Katedri te je uz predavanje jezika posebnu važnost pridavala organizaciji prevoditeljske radionice za studente hungarologije. Postupno se uključuje u nastavu klasične mađarske književnosti. Vođenje prevoditeljske radionice, koja na visokoj razini provodi integraciju jezičnog i književnog obrazovanja, nastavlja Kristina Katalinić, uz pomoć mađarskih organizacija koje podupiru prevođenje (Domus Hungarica, Zaklada Lakitelek itd.).

Procesi koji se odvijaju u gospodarstvu i na tržištu rada utječu na profil obrazovanja i istraživanja, broj i interes studenata. Godišnja je upisna kvota za prijediplomski studij hungarologije 14 mjesta, a za diplomski 8 mjesta. Ono što se od samih početaka nije promijenilo jest privrženost Sveučilišta, pa tako i Filozofskoga fakulteta ideji akademske autonomije. Sama ideja omogućila je početak nastave mađarske književnosti i jezika u Zagrebu (1904), osnivanje Katedre za hungarologiju (1994) te je jamstvo budućnosti hungaroloških studija.

KATEDRA ZA TURKOLOGIJU

Turkologija kao znanstvena disciplina postoji na brojnim europskim i svjetskim sveučilištima na kojima se poučavaju i istražuju strani jezici i kulture kao dio svjetske kulturne baštine. Turkijski jezici govore se na golemu zemljopisnome prostoru koji se od jugozapada – Turske i njezinih susjeda – pruža prema jugoistoku, tj. istočnomu Turkestanu i Kini, a odatle preko južnoga i sjevernoga Sibira ka sjeveroistoku do Arktika, a u sjeverozapadnome pak smjeru do zapadnoga Sibira i istočne Europe.

Studij turkologije na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu osnovan je 1994. godine i jedini je studij takve vrste u Republici Hrvatskoj. U fokusu toga studija nalazi se suvremeni turski, službeni jezik Republike Turske i jezik s najvećim brojem govornika među turkofonom populacijom, što mu daje istaknuto mjesto među turkijskim jezicima. Uz poznavanje suvremenoga turskog jezika na studiju turkologije stječu se i znanja nužna za proučavanje višestoljetnih povijesnih i kulturnih veza koje Hrvatska dijeli s Osmanskim Carstvom i modernom Republikom Turskom. Osim znanja iz uže turkološke struke studij turkologije omogućuje temeljno poznavanje arapskoga i perzijskoga jezika, kao i stjecanje znanja relevantnih za razumijevanje društvenih i geopolitičkih odnosa jugoistočne Europe i Bliskog i Srednjeg istoka, što ga čini jedinstvenim u široj regiji.

S obzirom na značajnu i rastuću prisutnost turskih poslovnih, gospodarskih, diplomatskih i kulturnih subjekata u Hrvatskoj poznavanje turskoga jezika i kulture od iznimne je važnosti za razumijevanje i uspješnu komunikaciju s pripadnicima turskoga društva. S druge strane ono je jednako važno zbog sve većeg interesa hrvatskoga društva za tursku kulturu, jezik i tradiciju, nastala uslijed pojačane dinamike odnosa između Hrvatske i Turske.

Studij turkologije omogućuje obrazovanje na prijediplomskoj i diplomskoj razini. Program zagrebačke turkologije osmišljen je tako da u jednakoj mjeri omogućuje usvajanje i turskog jezika i širokih (općih) kulturno-povijesnih turkoloških znanja. Takvo obrazovanje studente s jedne strane osposobljava za daljnje usavršavanje u znanosti, dok im s druge strane pruža kvalifikacije potrebne za tržište rada, na kojemu je s obzirom na intenzivne gospodarske i kulturne kontakte Republike Hrvatske i Republike Turske sve izraženija potreba za turkolozima koji će uspješno posredovati između dviju zemalja na područjima poput gospodarstva, kulture, turizma, uslužnoga sektora, državne uprave, informiranja i drugih društvenih djelatnosti.

Povijest hrvatsko-turskih veza seže do 15. stoljeća i traje do današnjih dana. Dva stoljeća osmanske prisutnosti u hrvatskim zemljama ostavila su brojne utjecaje u hrvatskome jeziku, graditeljskoj baštini, običajima, tradiciji i popularnoj kulturi. Proučavanje i čuvanje tih tragova važno je za razumijevanje nacionalne povijesti i kulture. Osim toga između Republike Hrvatske i Republike Turske i danas postoje dinamične veze i aktivna suradnja u raznim područjima kulture kao što su književnost, baština, film, glazba, mediji i sl.

Strateška istraživačka usmjerenja Katedre za turkologiju oblikuju se u skladu s aktualnim znanstvenim, društvenim, kulturnim i gospodarskim potrebama u Hrvatskoj i šire. Mogu se obuhvatiti trima znanstvenim područjima: prvo, lingvistička istraživanja posvećena prije svega kontrastiranju suvremenoga hrvatskog i turskog jezika (kojima je cilj, između ostaloga, primjenjivost rezultata istraživanja u glotodidaktici i tradukciji), kao i povijesti turskoga jezika i njegove prisutnosti na području jugoistočne Europe; drugo, filološka istraživanja koja obuhvaćaju kako suvremene i stare turske književne tekstove tako i rukopisnu baštinu relevantnu za istraživanja hrvatske i turske povijesti i kulture; treće, historiografska istraživanja koja su uz povijest suvremene Turske i Bliskog istoka posebice usmjerena na stoljeća u kojima je područje današnje Hrvatske

bilo dijelom ili u neposrednom susjedstvu Osman-skoga Carstva.

Nastojanja i pokušaji da se u Hrvatskoj utemelji studij orijentalnih jezika, ponajprije turskoga i osmanskoga, prisutna su već od prijelaza iz 19. u 20. stoljeće (usp. Čaušević 2019, Vlašić 2014). No prvi je sveučilišni studij turkologije osnovan tek 1990-ih godina. Godine 1992. Nenad Močanin, osmanist s Odsjeka za povijest Filozofskoga fakulteta, pokrenuo je inicijativu za osnivanje Katedre za turkologiju te predložio da se u Zagreb pozove sarajevski turkolog Ekrem Čaušević, kojega je rat spriječio da se iz Njemačke, gdje je bio na stipendiji, vrati u Sarajevo, gdje je bio zaposlen na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Sarajevu. Tadašnji pročelnik Odsjeka za opću lingvistiku i orijentalne studije Mislav Ježić zdušno je podržao tu zamisao i predložio da se studij turkologije uvede u taj Odsjek.

U lipnju 1993. godine Vijeće Filozofskoga fakulteta donijelo je odluku o utemeljenju Katedre za turkologiju, a ak. god. 1994/95. upisana je prva generacija studenata. Tijekom prvih deset godina studija E. Čaušević, kao jedini stalno zaposleni nastavnik, bio je i jedina osoba odgovorna za organizaciju studija, što je podrazumijevalo organizaciju nastave, angažiranje vanjskih suradnika, zapošljavanje novoga kadra, nabavu knjiga, vođenje znanstvenih projekata i dr. Značajna podrška uz N. Močanina i M. Ježića bili su mu u to vrijeme tadašnji dekan Stipe Botica i prodekanica za nastavu Milka Jauk-Pinhak te vanjski suradnici Tatjana Paić-Vukić iz Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Fehim Nametak s Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Od 2004. godine na Katedri su zaposlene Azra Abadžić Navaey i Marta Andrić, a 2005. godine pridružila im se Barbara Kerovec. Uz njih na Katedri predaje i dvoje nastavnika s Odsjeka za povijest: Kornelija Jurin-Starčević (od 2006. godine) i Vjeran Kursar (od 2009. godine, od 2015. kao docent na Katedri za turkologiju). I brojni drugi vanjski suradnici dali su svoj vrijedni doprinos razvoju Katedre, bilo da su sudjelovali u predmetima studijske jezgre bilo da su svojim predavanjima proširivali ponudu izbornih kolegija.

Prvi „prebolonjski“ nastavni program studija turkologije trajao je četiri akademske godine. Aktualni „bolonjski“ program sastoji se od prijediplomskog i diplomskog studija. Nakon šest semestara prijediplomskoga studija stječe se naziv prvostupnika turkologije, a nakon četiriju semestara diplomskoga studija naziv magistra turkologije. Svake se godine na prijediplomski studij turkologije može upisati trideset studenata, a na diplomski dvadeset.

Professor emeritus Ekrem Čaušević, utemeljitelj Katedre za turkologiju.

Studenti turkologije na ljetnoj školi, Istanbul, 2022.

Svakoga ljeta studenti turkologije imaju priliku pohađati tečaj turskoga jezika u nekoliko gradova u Turskoj. Kroz godine te je boravke organiziralo i stipendiralo više institucija, prije svega Ministarstvo obrazovanja Republike Turske, Ministarstvo obrazovanja Republike Hrvatske, Institut Yunus Emre te neka sveučilišta u Turskoj. Institut Yunus Emre u suradnji s turskom bankom Ziraat Bankası najvažniji je donator Zbirke za turkologiju u sastavu Knjižnice Filozofskog fakulteta.

Katedra za turkologiju na Filozofskome fakultetu u Zagrebu ima zapaženo mjesto u Europi, što su prepoznale i vodeće turkološke znanstvene institucije s kojima je zagrebačka Turkologija suorganizirala više međunarodnih kongresa, znanstvenih projekata, okruglih stolova, radionica i ciklusa predavanja.

Ak. god. 2024/25. Katedra za turkologiju proslavit će tridesetu obljetnicu osnivanja. U godinama pred obljetnicu dogodile su se značajne kadrovske promjene. Godine 2022. u mirovinu je otišao njezin utemeljitelj *professor emeritus* Ekrem Čaušević. No u isto vrijeme Katedra je dobila nove snage: 2019. zaposlila se asistentica za arapski jezik Milica Sturz, 2022. asistent za turski jezik Adrian Markotić, 2023. asistent za književnost Alen Matković, a 2024. viša asistentica za suvremeni turski jezik te turkijske jezike i narode Sanja Virovec. S obzirom na popularnost studija, na visoku potražnju za turkolozima i rastući interes za tursko društvo i kulturu u Hrvatskoj Katedra za turkologiju nastavlja se uspješno razvijati, vođena prije svega entuzijazmom svojih nastavnika i studenata.

KATEDRA ZA ŽIDOVSKÉ STUDIJE I ISTRAŽIVANJE HOLOKAUSTA

Judaistika kao znanstvena disciplina postoji na brojnim europskim i svjetskim sveučilištima u zemljama u kojima postoji židovska zajednica ili u kojima su Židovi ostavili zamjetan povijesni trag i materijalnu baštinu. Prvi pokušaji sustavna bavljenja judaistikom u Hrvatskoj zabilježeni su početkom 20. stoljeća. Pojedinci koji su pokrenuli taj trend bili su Lavoslav Schick (1881–1942) i Gavro Schwarz (1872–1942). Ipak trebalo je svanuti novo tisućljeće da bi se osnovala Katedra za judaistiku, koja je utemeljena 2006. godine. Međutim prvi akreditirani studij judaistike otpočeo je 2012. godine, kad je akreditaciju dobio prijediplomski studij, odnosno 2015. godine, kad je akreditaciju dobio i diplomski studij judaistike. Jedini je takav studij u Republici Hrvatskoj i jedini takav nacionalni javni studij u jugoistočnoj Europi.

U fokusu judaistike nalaze se židovska povijest, kultura, religija i baština te razumijevanje židovskih tekstova, naročito u europskome kontekstu. Uvođenje i opstanak judaistike kao znanstvene discipline i sveučilišnoga studija itekako su opravdani s obzirom na dugotrajnu židovsku nazočnost na tlu Hrvatske, koja seže još u razdoblje antike i srednjega vijeka. Od 16. stoljeća zabilježena je stalna prisutnost Židova na istočnoj obali Jadrana, a od kraja 18. stoljeća Židovi se za stalno vraćaju i na područje sjeverne Hrvatske te imaju važnu ulogu u gospodarskoj modernizaciji Hrvatske. Ta opravdanost još je zornija ima li se na umu da su Židovi na prostoru Hrvatske ostvarili neprocjenjiv kulturni, religijski i politički doprinos. Stoga je znanstveni i nastavni program Katedre za židovske studije i istraživanje Holokausta orijentiran prema proučavanju i poučavanju lokalne židovske povijesti, materijalne i nematerijalne baštine i doprinosu Židova te židovsko-hrvatskim odnosima. Studij se koncentrira i na Holokaust, pristupajući toj temi interdisciplinarno. Omogućava i razumijevanje suvremenog Izraela kao matične države židovskoga naroda, ali odgovara i na sve veći interes hrvatskoga društva za informacije o različitim aspektima modernoga Izraela i njegova društva kao i na sve intenzivnije kulturne i poslovne veze između Republike Hrvatske i Države Izrael.

Studiranje judaistike na Filozofskome fakultetu studentima omogućava stjecanje znanja o Židovima i židovstvu s različitih aspekata i iz nekoliko akademskih disciplina. U središtu je svakako židovska civilizacija i kultura u najširem smislu riječi (povijest, komparativna religiologija, filozofija, književnost, sociologija). Cilj je takva, naglašeno interdisciplinarna načina studiranja studentima omogućiti usvajanje znanja o kulturnim, povijesnim, religijskim, filozofskim, sociološkim i političkim iskustvima Židova u Izraelu i dijaspori tijekom višetisućljetne povijesti. Uz tako osmišljen program studenti judaistike dobivaju pogled koji im omogućava da židovsku religiju, kulturu i povijest sagledavaju iz židovske perspektive u okviru globalnoga konteksta, čime im se pruža prilika za zbiljski multikulturni susret i uspostavljanje dijaloga s poznatim i nepoznatim elementima vlastite kulture. Upravo naglaskom na interdisciplinarnosti studij studente osposobljava da primijene mnogostruke metodološke pristupe iz različitih akademskih područja s ciljem što adekvatnijega znanja o judaizmu i judaističkim metodologijama. Budući da bolonjski sustav studiranja ohrabruje razmjenu studenata između europskih sveučilišta, tako koncipiran studij judaistike pridonosi povećanoj komunikaciji između raznorodnih sveučilišta diljem Europe.

Studij judaistike pruža obrazovanje na prijediplomskoj i diplomskoj razini. Interdisciplinarni pristup osposobljava studente za daljnje usavršavanje u matičnoj disciplini, ali im i daje okvir za bavljenje drugim humanističkim disciplinama. S takvim znanjima i vještinama studenti se mogu zaposliti u područjima poput kulture, turizma, državne uprave, informiranja i drugih društvenih djelatnosti te gospodarstva.

Strateška istraživačka usmjerenja Katedre za židovske studije i istraživanje Holokausta oblikuju se u skladu s trendovima u židovskim studijima u Europi i svijetu te potrebama hrvatske znanosti i kulture, što

Proslava Hanuke studenata i nastavnika judaistike s izraelskim veleposlanikom Ilanom Morom, 2021.

podrazumijeva nužnost da se istražuje i vrednuje multikulturalna povijesna baština. U tu svrhu istraživači s Katedre osnovali su 2022. godine i Centar za židovsku povijest i baštinu. Znanstvena istraživanja odvijaju se u nekoliko polja.

Prvo, historiografska istraživanja židovske prisutnosti na tlu današnje Hrvatske, poglavito od početka modernosti, odnosno od 18. stoljeća do Holokausta i poratnoga iskustva židovske zajednice, stavljajući ju u kontekst globalne židovske povijesti.

Drugo, izgradnja znanstvene Europske istraživačke infrastrukture za Holokaust (EHRI-ERIC). Njome se promiču transnacionalna istraživanja Holokausta, sjećanje i obrazovanje o Holokaustu rješavanjem izazova kao što je raspršenost izvora i ekspertize. EHRI okuplja najvažnije vlasnike arhivskih zbirki vezanih za Holokaust, istraživačke institucije te stručnjake za digitalne humanističke znanosti (*digital humanities*). EHRI-eva je vizija osigurati širi pristup svim izvorima i ekspertizi relevantnoj za proučavanje Holokausta iz cijele Europe i šire. EHRI time naglašava važnost istraživanja Holokausta za društva koja dijele zajedničke demokratske vrijednosti. Uloga nacionalnoga koordinатора za uspostavu te istraživačke mreže pripala je Filozofskomu fakultetu upravo preko istraživača s Katedre za židovske studije i istraživanje Holokausta.

Treće, istraživanje židovske baštine. Istraživanjem materijalne i nematerijalne židovske baštine naročiti naglasak stavlja se na židovska groblja i sinagoge. Katedra je 2021. sudjelovala u izvedbi projekta međunarodne židovske udruge ESJF (European Jewish Cemeteries Initiative), koja se bavi istraživanjem i zaštitom

Studenti i nastavnici judaistike na terenskoj nastavi, Split, 2018.

židovskih grobalja u srednjoj i istočnoj Europi. Cilj je istraživača na Katedri popisati i kartirati sva židovska groblja u Hrvatskoj.

Najzad Katedra se bavi i turističkim potencijalom židovske baštine.

Na Katedri je 2007. godine zaposleno dvoje znanstvenih novaka, povjesničarka Michal Brandl i teolog Kotel Dadon. U trenutku dobivanja dopusnice Katedra je dobila i niz vanjskih suradnika, djelomično s matičnoga Fakulteta, a djelomično s drugih znanstvenih institucija iz zemlje i inozemstva te ugovornoga stranog lektora. Temeljem bilateralne obrazovne i znanstvene suradnje s Državom Izrael Katedra je ak. god. 2019/20. dobila i stalnu instituciju ugovornoga stranoga lektora. Od ak. god. 2020/21. Katedri se pridružio i povjesničar Hrvoje Gračanin s Odsjeka za povijest, a iste je akademske godine Katedra dobila i asistenticu Anitu Fiket, koja je sama završila studij judaistike na Filozofskome fakultetu.

Prva generacija studenata upisana je ak. god. 2012/13. Svake godine prijediplomski studij judaistike može upisati dvanaest studenata, a diplomski njih deset.

Svakoga ljeta studenti judaistike imaju priliku pohađati tečaj hebrejskoga jezika (*ulpan*) na Sveučilištu u Haifi. Katedra ostvaruje i znanstvenu i nastavnu suradnju s Istraživačkim centrom za rusko i istočnoeuropsko židovstvo Leonid Nevzlin (Leonid Nevzlin Research Center for Russian and East European Jewry) Hebrejskoga sveučilišta u Jeruzalemu i tom suradnjom ostvaruje gostujuća predavanja te jednomjesečnu stipendiju za doktorske i postdoktorske studente koji se žele fokusirati na judaistiku na Hebrejskome sveučilištu u Jeruzalemu.

Ak. god. 2022/23. Katedra za židovske studije i istraživanje Holokausta obilježila je desetu obljetnicu pokretanja studija. Ak. god. 2023/24. Katedra je promijenila i prvotno ime – Katedra za judaistiku – povodeći se za preporukom Međunarodnoga saveza za sjećanje na Holokaust (IHRA) koja za cilj ima pospješiti međusveučilišnu i transnacionalnu suradnju u istraživanju Holokausta i poučavanja o njemu. S obzirom na snažan istraživački potencijal i međunarodnu suradnju kao i mogućnosti kadrovskoga razvoja Katedra za židovske studije i istraživanje Holokausta nastavit će ostvarivati započete planove upravljene na unapređenje studija i uzdizanje judaistike u Zagrebu u regionalno središte za srednju i jugoistočnu Europu.

ZAKLJUČNO

Iako je Odsjek za hungarologiju, turkologiju i židovske studije najmlađi odsjek na Filozofskome fakultetu, katedre koje unutar njega djeluju u kratku su vremenu svojega postojanja razvile respektabilne studije na kojima uspješno obrazuju nove stručnjake iz područja hungarologije, turkologije i židovskih studija, a znanstvenoistraživački rad djelatnika Odsjeka prepoznat je na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Svemu tomu pridonosi činjenica što Odsjek unatoč heterogenosti znanstvenoistraživačkih područja i studijskih programa pojedinačnih katedri njeguje zajedničku razvojnu strategiju usmjerenu prema uključivanju u aktualne znanstvenoistraživačke tokove, istraživanje baštine, međunarodnu suradnju i internacionalizaciju djelovanja te praćenje kretanja na tržištu rada.

*Sándor Bene, Kristina Katalinić, Orsolya Žagar Szentesi
Marta Andrić, Azra Abadžić Navaey, Barbara Kerovec
Michal Brandl, Hrvoje Gračanin*

LITERATURA

- Agičić, D. Kazimir Grekša, profesor mađarskoga jezika i književnosti na Sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu 1903–1918. *Varietas Europica Centralis: Tanulmányok a 70 éves Kiss Gy. Csaba tisztelérére*. Bertényi ml., I.; Gérei, E.; Mészáros, A. (ur.). Budapest: ELTE, 2015, 23–27. Dostupno i na: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/33638> (10. 1. 2024).
- Bačmaga, I. Matošev pogled preko Drave: kako je Antun Gustav Matoš vidio Ugarsku, Mađare i mađarsko-hrvatske odnose. *Historijski zbornik*. 70(2017), 61–86. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/192948> (10. 1. 2024).
- Beck, B. Publicistički diskurs A. G. Matoša – od stila do političkog imaginarija. *Poznańskie Studia Slawistyczne*. 7(2014), 37–47. Dostupno i na: http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_14746_pss_2014_7_3 (10. 1. 2024).
- Čaušević, E. Povijest turkologije u Hrvatskoj. *Orijentalistika – juče-danas-sutra*. Mitrović, A. (ur.). Beograd: Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu, 2019, 13–23.
- Jauk-Pinhak, M. Odsjek za opću lingvistiku i orijentalne studije. *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: monografija*. Damjanović, S. (ur.). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1998, 245–250.

- Kiss, Gy. Cs. Egy elfeledett tanár arcképéhez: Greksa Kázmér pályájának magyarországi szakaszáról. *Valóság*. 63, 7(2020), 34–38. Dostupno i na: <https://epa.oszk.hu/02900/02924/00090/pdf/> (10. 1. 2024).
- Lőkös, I. A Zágrábi Tudományegyetem Hungarológiai Tanszékének története. *Gerundium*. 9, 3(2018), 66–81. Dostupno i na: <https://ojs.lib.unideb.hu/gerundium/article/view/2232/2109> (10. 1. 2024).
- Matoš, A. G. Mađarska kultura (1904). *Feljtoni, impresije, članci, sv. 1. (1895–1910): Sabrana djela Antuna Gustava Matoša, sv. 15*. Flaker, V. (ur.). Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Liber – Mladost, 1973, 107–108.
- N. Goller, Á. Gondolatok a magyar és a horvát kultúra kapcsolatának történetéről. *Hungarológia*. 7(1995), 42–47. Dostupno i na: <https://epa.oszk.hu/02400/02472/00007/pdf/> (10. 1. 2024).
- Vlašić, A. Povijest turkologije u Hrvatskoj. *Književna smotra*. 173, 3(2014), 13–17.
- Žagar Szentesi, O. O katedri. Dostupno na: http://www.ffzg.unizg.hr/hungaro/?page_id=2 (26. 9. 2023).

Djelatnici Odsjeka za hungarologiju, turkologiju i židovske studije

DJELATNI

ABADŽIĆ NAVAEY, Azra (Zagreb, 1976) (2004) 2004. asist., 2013. viša asist., 2018. doc.

ANDRIĆ, Marta (Strizivojna, 1977) (2004) 2004. asist., 2011. viša asist., 2014. doc., 2021. izv. prof.

BENE, Sándor (Budimpešta, Mađarska, 1964) (2015) 2015. doc.

BRANDL, Michal (Split, 1971) (2006) 2006. vanjska suradnica, 2007. znan. novakinja, 2015. poslijedoktorandica, 2017. doc., 2022. izv. prof.

DADON, Kotel (Jeruzalem, Izrael, 1967) (2006) 2006. vanjski suradnik, 2007. znan. novak, 2014. doc., 2019. izv. prof.

DOTAN, Einat Lilian (Haifa, Izrael, 1988) (2019) 2019. ugovorna strana lektorica.

ERDEM NAS, Gönül (Hanak, Turska, 1984) (2021) 2021. ugovorna strana lektorica.

FIKET, Anita (Zagreb, 1993) (2021) 2021. asist.

GRAČANIN, Hrvoje (Zagreb, 1973) (2001) 2001. asist., 2008. viši asist., 2009. doc., 2013. izv. prof., 2019. red. prof.

ISSI, Ahmet Cüneyt (Ordu, Turska, 1971) (2021) 2021. ugovorni strani lektor.

KATALINIĆ, Kristina (Virovitica, 1975) (2007) 2007. asist., 2013. poslijedoktorandica, 2017. doc.

KEROVEC, Barbara (Zagreb, 1977) (2005) 2005. asist., 2012. viša asist., 2016. doc., 2021. izv. prof.

KURSAR, Vjeran (Zagreb, 1975) (2004) 2004. asist., 2011. viši asist., 2015. doc., 2021. izv. prof.

MARKOTIĆ, Adrian (Frutigen, Švicarska, 1995) (2022) 2022. asist.

MATKOVIĆ, Alen (Nova Gradiška, 1998) (2023) 2023. asist.

SEKSO MILKOVIĆ, Ana (Šibenik, 1980) (2015) 2015. vanjska suradnica, 2018. lektorica.

STURZ, Milica (Beograd, Srbija, 1982) (2019) 2019. asist.

SUKALIĆ, Martin (Koprivnica, 1995) (2020) 2020. asist.

UGRINOVIĆ, Ana (Beograd, Srbija, 1970) (2016) 2016. tajnica Odsjeka za hungarologiju, turkologiju i židovske studije.

VERMEKI, Boglárka (Budimpešta, Mađarska, 1985) (2023) 2023. ugovorna strana lektorica.

VIROVEC, Sanja (Bjelovar, 1994) (2024) 2024. viša asist.

ŽAGAR SZENTESI, Orsolya (Békéscsaba, Mađarska, 1969) (1996) 1996. vanjska suradnica, 1997. asist., 2003. viša asist., 2005. doc., 2018. izv. prof.

UMIROVLJENI I OSTALI BIVŠI DJELATNICI

ČAUŠEVIĆ, Ekrem (Brekovica, Bosna i Hercegovina, 1952) (1993–2022) 1993. predavač, 1995. doc., 1997. izv. prof., 2002. red. prof., 2007. red. prof. u trajnom izboru, 2022. prof. emeritus.

ĆURKOVIĆ-MAJOR, Franciska (Bačka Topola, Srbija, 1948) (1995–2013) 1995. vanjska suradnica, 1999. lektorica, 2011. doc.

KUSIN, Igor (Zagreb, 1963) (2013–2019) 2013. asist.

DJELATNI VANJSKI SURADNICI

AKRAP, Domagoj (Zagreb, 1971) (2021).

DUNDOVIĆ, Boris (Zagreb, 1989) (2017).

HOFMAN, Igor (Zagreb, 1979) (2015).

JURIN-STARČEVIĆ, Kornelija (Zagreb, 1973) (2000).

KARAČ, Zlatko (Vukovar, 1961) (2015).

KUSIN, Igor (Zagreb, 1963) (2019).

MANN, Jolán (Budimpešta, Mađarska, 1970) (1997).

PAIĆ-VUKIĆ, Tatjana (Aleksinac, Srbija, 1963) (1994).

BIVŠI VANJSKI SURADNICI

ĆATOVIĆ, Alena (Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 1975) (2012–2018).

FILAN, Kerima (Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 1959) (2003–2004, 2006–2011).

LÓKÖS, István (Eger, Mađarska, 1933) (1995–2006).

NAMETAK, Fehim (Sarajevo, Bosna i Hercegovina, 1943) (1994–2011).

ŽDRALOVIĆ, Muhamed (Ždralovići, Bugojno, Bosna i Hercegovina, 1944) (2003–2007).

STRANI LEKTORI

ANDRÁSI, Dorottya (Mađarska) (1997–2002).

APAYDIN, Ümit (Turska) (2014–2016).

BULUT, Mehmet (Turska) (2005–2006).

DADON, Agnes Eva, (Mađarska) (2015–2019).

DIZIOĞLU, Hediye Gülsüm (Turska) (2002–2005).

DÖMÖTÖR, Edit (Mađarska) (2008–2009).

DURST, Péter (Mađarska) (2010–2012).

ERGÜN ÜNSAL, Asuman (Turska) (2011–2014).

GÖRGÜLÜ, Recai (Turska) (1995–2000).

IŞIKER, Mehmet (Turska) (2006–2011).

KALIN, Güldane (Turska) (2006–2011).

KARDAŞ, Demet (Turska) (2016–2021).

KISS, Gabriella (Mađarska) (2012–2023).

LADÁNYI, István (Mađarska) (2002–2008).

ÖNER, Özgür (Turska) (2011–2016, 2019–2021).

SÁNDOR, László (Mađarska) (1994–1997).

SIMONYI, Anna (Mađarska) (2012–2015).

YILDIZ, Seyfettin (Turska) (2017–2019).